

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

درس اول هدایت الهی (رشته انسانی)

در سال قبل آموختیم که مقصود و محبوب نهایی زندگی ما **خداست** او **سرچشمه** همه خوبی ها و زیبایی هاست و حرکت به سوی این خوبی ها به معنای نزدیکی به اوست. درحقیقت، راه دستیابی به همه کمال ها و زیبایی ها **تقرب به خداست**. موجودات جهان، از آن خدایند و بازگشتشان هم به سوی اوست. در میان مخلوقات پیرامون ما، بازگشت انسان، یک بازگشت ویژه است. **معاد هر انسانی از عمل اختیاری او** شکل می گیرد. بنابراین، باید برای انجام بهترین عمل، به درستی برنامه ریزی کرد و عقاید، اخلاق اعمالی که موجب رستگاری در دنیا و آخرت می شود را شناخت و به آنها پایبند بود.

آب، نعمت بی نظیر خداوند، جلوه زیبایی و طراوت، مظهر پاکی و زلالی و عامل ادامه حیات است. آب مایه حیات و اساس زندگی در جهان است. **وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ** انسان با آب نیازهای طبیعی و جسمی اش را برطرف می سازد و به طور کلی آب، حیات بخش جهان مادی، از جمله ما انسان هاست. **"لنحیی به بَلَدَهُ مَيِّتًا"** اما راستی **حیات روح بشر** وابسته به چیست؟ **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ** "ای کسانی که ایمان آورده اید، دعوت خدا و پیامبر را بپذیرید؛ آنگاه که شما را به چیزی فرامی خواند که به شما زندگی حقیقی می بخشد." (حیات بخش روح انسان پاسخ مثبت به دعوت خدا و رسولش می باشد)

نکته ها

بر اساس مفهوم دو آیه بالا **"وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ"** عامل اصلی ادامه حیات جسمی و مادی در جهان هستی "آب" است و بر اساس آیه قرآنی **"اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ"** عامل حیات معنوی انسان اطاعت از دین و دستورات الهی می باشد

وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ حای این آیه اشاره به زنده شدن زمین پس از مرگ دارد (امکان معاد جسمانی را ثابت می کند)

آیه **"اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ"** بیانگر نیاز سوم از نیاز های بنیادین یعنی کشف راه درست زندگی "است. (ضمناً این آیه اشاره به توحید عملی دارد.)

احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه ای که پاسخگوی نیازهایش باشد و سعادت او را تضمین کند، سبب شده است که **علت** در طول تاریخ همواره شاهد ارائه برنامه های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم. (معلول)

آیا انسان می تواند تنها با **عقل** خود به تنهایی و یا **تکیه و اعتماد به مکاتب بشری** برنامه کاملی برای سعادت دنیا و آخرت تمام انسان ها ارائه دهد؟

نیاز های برتر

انسان همچون سایر موجودات زنده، یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد؛ مانند نیاز به آب، هوا، غذا و مسکن. خداوند پاسخ به این نیازها را در عالم طبیعت آماده کرده و قدرت آگاه شدن از آنها را نیز به انسان داده است؛ برای مثال، در وقت نیاز به آب و غذا احساس تشنگی و گرسنگی می کند اما نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی او نمی شود؛ زمانی که انسان، از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد، خود را با **نیازهای مهم تری** نیز روبه رو می بیند؛ نیازهایی که برآمده از **سرمایه های ویژه ای** است که خداوند به او عطا کرده است. پاسخ صحیح به این نیاز های اساسی است که **سعادت انسان** را تضمین می کند. این نیازها به تدریج به دل مشغولی، دغدغه و بالاخره به سؤال هایی تبدیل می شوند که انسان تا پاسخ آنها را نیابد، آرام نمی گیرد. برخی از این نیازها عبارت اند از:

۱- **شناخت هدف زندگی**: انسان می خواهد بداند "برای چه زندگی می کند؟ (برای چه و فلسفه حیات) و کدام هدف است که که می تواند با اطمینان خاطر، زندگی اش را صرف آن نماید؟ او می داند که اگر هدف حقیقی خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، **عمر خود** را از دست داده است و چنین کسی در حقیقت، سرمایه وجودی خود را از بین برده است قرآن کریم می فرماید:

إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ در حقیقت، زیانکاران کسانی اند که خودشان را دچار زیان کرده اند. به خاطر همین است که **امام سجاد** علیه السلام پیوسته این دعا را می خواند:

"خدا یا ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده"

نشناختن هدف یا خطا در شناختن هدف **علت** امر دست دادن سرمایه عمر (معلول)

نرسیدن به هدف زندگی (اماره به شناخت هدف زندگی دارد)

۲- **درک آینده خویش**: انسان با این سؤال مهم و اساسی نیز روبه روست که آینده او چگونه است؟ «آیا زندگی او با مرگ تمام می شود یا دفتر حیات او به شکل دیگری گشوده می گردد اگر حیات، به شکل دیگری ادامه می یابد و انسان زندگی ابدی را پس از مرگ آغاز خواهد کرد، نحوه زندگی او پس از مرگ چگونه است؟ زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟» و "خوشبختی در آن سرا در گرو انجام چه کارهایی است؟"

روزها فکر من این است و همه شب سخم
که چرا غافل از احوال دل خویشتم
هر جا آمده ام آمدنم بمر چه بود
هر جا می روم آخر تقابلی و ظفر

سوالات مربوط به حیات پس از مرگ مربوط به "درک آینده خویش است"
پاسخ به سوالات فقط از عهده کسی بر می آید که کاملاً از جهان پس از مرگ آگاهی داشته باشد و نراد و توشه آن را بشناسد و به دیگران اطلاع دهد.

هر جا می روم آخر تقابلی و ظفر مربوط به درک آینده خویش است

۳- **کشف راه درست زندگی**: راه زندگی یا چگونه زیستن (کیفیت و چگونگی) که ارتباط دقیقی با دو نیاز قبلی دارد، دغدغه دیگر انسان های فکور و خردمند است. این دغدغه از آن جهت جدی است که انسان فقط یک بار به دنیا می آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می کند. بنابراین در این فرصت تکرارنشده (یک بار زیستن)، باید از بین همه راه هایی که پیش روی اوست، راهی را برای زندگی انتخاب کند که به آن مطمئن باشد تا بتواند با بهره مندی از سرمایه های خدادادی (عوامل رشد) به هدف خلقت برسد. بنابراین، یکی از سوالات اساسی انسان این است که راه درست زندگی کدام است؟ و چگونه می توان به آن دست یافت؟

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وَالْعَصْرِ، اِنَّ الْاِنْسَانَ لَفِیْ خُسْرٍ، اِلَّا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَ تَوٰصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوٰصَوْا بِالصَّبْرِ

- ۱- خداوند در این سوره به چه چیزی سوگند خورده است؟ چرا؟ به عصر یعنی زمان - خسران انسانها را نتیجه گذر عمر ایشان میداند
- ۲- چه خسارتی انسان را تهدید می کند؟ از دست رفتن سرمایه عمر (سرمایه عمر فرصتی است تکرار نشدنی که در اختیار انسان قرار داده شده)
- ۳- چه کسانی دچار خسران نمی شوند؟ داشتن ایمان - انجام عمل صالح - عمل به حق و توصیه به دیگران - توصیه یک دیگر به صبر و استقامت

سؤال هایی از قبیل چیستی "هدف انسان" "آینده او" و "راه درست زندگی" دغدغه انسان های "جست و جوگری است که برای خود و فرصت زندگی ای که در اختیارشان قرار گرفته، ارزش قائل اند و نمی خواهند این موهبت یگانه و تکرارناپذیر را هدر دهند. این یک دغدغه و دل مشغولی مقدس است (م)؛ زیرا نشان دهنده بیداری و هوشیاری انسان (ع) و توجه وی به ارزش زندگی و آگاهی از زبانی است که یک زندگی بی هدف را تهدید می کند

مکاتب بشری هر کدام برای این نیازهای برتر پاسخ هایی داده اند که بیشتر باعث سرگردانی انسان ها شده است

کاروان رفت و تو در خواب و بیابان در پیش کی روی بره ز که پرسی، چه گئی، چون باشی

این بیت به غفلت انسان از گذر عمر اشاره دارد و اینکه انسان برای رسیدن به مقصد نیاز به راهنما دارد که عقل به عنوان راهنمای درونی و پیامبران راهنمایان بیرونی وجود انسان هستند

پاسخ به این نیازها و سؤال های اساسی باید حداقل دو ویژگی داشته باشد:

الف) کاملاً درست و قابل اعتماد باشد؛ زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است. در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه ای کافی نیست، به خصوص که راه های پیشنهادی هم بسیار زیاد و گوناگون اند.

ب) همه جانبه باشد؛ به طوری که به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد؛ زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی وی، پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند و نمی توان برای هر بُعدی جداگانه برنامه ریزی کرد. با توجه به این دو ویژگی کسی می تواند پاسخ صحیح این سؤال ها را بدهد که آگاهی کاملی از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او داشته باشد همچنین بداند که انسان ها، پس از مرگ، چه سرنوشتی دارند و دقیقاً چه عاقبتی در انتظار آن هاست (شماره به نیاز دوم)

لف) آیا عقل انسان به تنهایی می تواند به این سؤال های اساسی پاسخ کامل و جامع دهد؟ چرا؟
خیر به علت ندانستن بسیاری از مسائل نمی تواند به همه نیازها پاسخ جامع و کامل دهد.

(آیا انسان به تنهایی می تواند مسیر سعادت را طراحی کند؟ چرا؟
خیر از آنجا که طراحی مسیر سعادت انسان بستگی به پاسخ کامل و جامع به سؤالات و نیازهای بنیادین دارد و انسان نمی تواند به تنهایی به آن پاسخ دهد نمی تواند طرحی برای سعادت انسان ارائه دهد

پاسخ به نیازهای طبیعی و غریزی در جهان خلقت است و پاسخ نیازهای برتر و بنیادین در دین آمده است.
تفکر در افق بالاتر (علت) مواجهه انسان با نیازهای برتر (معلول)

شیوه هدایت خداوند

خدای جهان، آفریدگاری حکیم است؛ نه تنها انسان، بلکه هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است. او هر مخلوقی را برای هدفی معین خلق می کند و برای رسیدن به آن هدف، او را هدایت و راهنمایی می فرماید. پس هدایت، یک اصل عام و همگانی در نظام خلقت است.

..... قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ وَ تَمَّ هَدَى پروردگار ما همان کسی است که
آفرینش هر چیزی را به او بخشیده، سپس [او را] هدایت کرده است.

خداوند همه مخلوقات را هدایت می کند، اما شیوه هدایت مخلوقات با یکدیگر متفاوت است. توضیح آن که هر مخلوقی را متناسب با ویژگی هایی که خداوند در وجودشان قرار داده است هدایت می کند. انسان سرمایه های ویژه ای دارد (ع) که او را از سایر مخلوقات متمایز می کند و همین امر سبب شده شیوه هدایت او متفاوت (م) باشد. یکی از این ویژگی ها، توانایی تعقل و تفکر و ویژگی دیگر قدرت اختیار و انتخاب اوست؛ انسان، ابتدا درباره هرکاری تفکر می کند، اگر تشخیص داد که آن کار مفید است و او را به هدفش می رساند، آن را انتخاب می کند و انجام می دهد. هدایت خداوند

نیز از مسیر این دو ویژگی می گذرد؛ یعنی خداوند برنامه هدایت انسان را که در برگزیده پاسخ به سؤالات بنیادین است، از طریق پیامبران می فرستد، تا انسان با تفکر در این برنامه و پی بردن به ویژگی ها و امتیازات آن، با اختیار خود این برنامه را انتخاب کند و در زندگی به کار بندد و به هدفی که خداوند در خلقت او قرار داده است، برسد انسان با عقل خود در پیام الهی تفکر می کند و با کسب معرفت و تشخیص بایدها و نبایدها، راه صحیح زندگی را می یابد و پیش می رود.

امام کاظم علیه السلام به به شاگرد برجسته خود، هشام بن حکم، فرمود:

ای هشام، خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاد، جز برای آنکه بندگان در پیام الهی تعقل کنند. کسانی این پیام را بهتر می پذیرند که از معرفت برتری برخوردار باشند و آنان که در تعقل و تفکر برترند، نسبت به فرمان های الهی داناترند و آن کس که عقلش کامل تر است، رتبه اش در دنیا و آخرت بالاتر است. بنابراین با کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی می توان به پاسخ سؤال های اساسی دست یافت. البته انسان به علت دارا بودن اختیار می تواند راه های دیگری را نیز برگزیند. اما چنان که گفته شد، چون هر برنامه دیگری غیر از برنامه خداوند نمی تواند پاسخ درستی به آن نیازها بدهد، انسان زیان خواهد کرد و با دست خالی به دیار آخرت خواهد شتافت. خداوند، در قرآن کریم درباره تمام و کامل شدن حجت الهی با فرستادن انبیا فرموده است:

رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِيَلْمَا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ

...رسولانی (را فرستاد که) بشارت دهنده و بیم دهنده باشند، تا بعد از آمدن پیامبران، برای مردم درمقابل خداوند، دستاویز و دلیلی نباشد...

اگر خداوند به سؤال های اساسی انسان پاسخ ندهد و او را رها کند، انسان در قیامت می تواند بگوید

خداوندا تو ما را رها کردی و برای ما راهنمایی نفرستادی که به سؤالات بنیادین ما پاسخ دهد اگر پیامبری میفرستادی ما گمراه نمی شدیم

خداوند با..... فرستادن انبیا راه هر گونه دستاویزی را بسته است و حجت را بر بندگان تمام کرده است.

شعر زیر با کدام یک از نیازهای برتر انسان مرتبط است؟ چرا؟ کشف راه درست زندگی

مرد خردمند هنر پیشه را
تا به یکی تجربه آموختن
عمر دو بایست در این مرونرگار
با دگری تجربه بردن به کار

بیات بالا و سوره **العصر** و آیات " استجیبوا لله و للرسول اذا دعاكم لما یحییکم " و " انا هدیناه السبیل اما شاکرا و اما کفورا " به سومین نیاز انسان یعنی " کشف راه درست زندگی " اشاره دارد

پاسخ به سؤالات اساسی امر طریق دین ممکن است

عبارت مبشرین و منذرین می تواند دلیل بر اختیار انسان باشد

۱- آیا انسان می تواند پاسخ دادن به نیازهای برتر را نادیده بگیرد و براساس ضرب المثل " هر چه پیش آید خوش آید" رفتار کند؟

خیر زیرا پاسخ گویی به نیاز های برتر سعادت و خوشبختی اسان را به دنبال دارد و بی توجهی به آنها باعث بدبختی و از بین رفتن فرصت ها و سرمایه عمر می باشد.

۲- آیا می توانیم پاسخ به نیازهای برتر را به احساسات شخصی و سلیقه فردی واگذار کنیم؟ چرا؟
خیر راه کمال و رشد هر نوع از موجودات راه معین و خاصی است که باید از آن پیروی کرد بعد معنوی انسان نیز همین گونه است و رشد آن از قانون خاصی تبعیت می کندو به راه و قانون دیگری جواب نمی دهد و اگر از این قانون دور شویم با مشکلات زیادی روبرو می شویم که ناگزیر تبعات آن را که غیر قابل جبران است باید بپذیریم.

نمونه تست

۱- دل مشغولی ها و درد متعالی انسان به ترتیب معلول و نشانه چیست؟

الف- نیازهای برتر - درک هدف زندگی

ب- درک آینده خویش - درک هدف زندگی

ج- نیازهای برتر - بیداری و هوشیاری

د- درک آینده خویش - بیداری و هوشیاری

۲- احساسات شخصی و سلیقه ای به این دلیل پاسخگوی نیازهای برتر انسان نیست که .....

الف- هر نیازی پاسخگویی خاص خود را می طلبد

ب- آنگونه از نیازها فراتر از احساسات و سلیق اند

ج- احساسات و سلیق متغیر و متبدل اند

د- نیاز های برتر ، همراه با دل مشغولی و دغدغه و درد متعالی اند

۳- مفهوم مسدود ماندن راه بهانه گیری انسان ، از دقت در کدام آیه دریافت می شود؟

الف - انا هدیناه السبیل اما شاکرا و اما کفورا

ب- یا ایها الذین آمنوا استجبوا لله و للرسول

ج- رُسُلًا مَّبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِنَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ

د- اِلَّا الَّذِیْنَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ

۴- خداوند هر مخلوقی را برای هدفی..... آفریده است پس هدایت یک اصل.....در نظام خلقت است که آیه شریفه.....مؤید آن است.

الف - حکیمانه - عام و همگانی - قال رَبَّنَا الَّذِیْ اَعْطٰی كُلَّ شَیْءٍ خَلْقَهٗ وَ ثُمَّ هَدٰی

ب- حکیمانه - خاص و هماهنگ - استجبوا لله و للرسول اذا دعاکم لما یحییکم

ج- آگاهانه - عام و همگانی - قال رَبَّنَا الَّذِیْ اَعْطٰی كُلَّ شَیْءٍ خَلْقَهٗ وَ ثُمَّ

د- آگاهانه - خاص و هماهنگ - استجبوا لله و للرسول اذا دعاکم لما یحییکم

۵- اشکال مهم پاسخ های احتمالی به نیاز های انسان چیست؟

الف - قدرت انتخاب انسان در آن نادیده گرفته شده است.

ب- نیازمند تجربه و آزمون است در حالی که عمر آدمی محدود است.

ج- نیازمند تعقل و ادراک است تا درست بودن آن مشخص شود.

د- بررسی همه جانبه نیاز های انسان در آن نادیده گرفته شده است.

۶- در آیه شریفه " رُسُلًا مَّبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِنَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ" به ترتیب کدام مفاهیم به دست می آید؟

الف- ارسال حجت نهان و اختیاری بودن هدایت

ب- اتمام حجت بر انسان و بهره مندی از حجت الهی

ج- ارسال حجت نهان و بهره مندی از حجت الهی

د- اتمام حجت بر انسان و و اختیاری بودن هدایت